

LAUSUNTO EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNAN SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTOLLE

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Suomi-koulujen toiminnan tukeminen ja kehittäminen (29.10. momentti 51)

Lausunnon antajat: Suomi-Seura ry ja Suomi-koulujen tuki ry

Ulkosuomalaislasten ja -nuorten äidinkielen ja kulttuurin vahvistaminen on sivistysteko

Suomi-Seura ry ja Suomi-koulujen tuki ry esittävät, että eduskunta myöntää Suomi-koulujen toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen 350 000 euron lisämäärärahan vuodelle 2025. Ministeriön ehdottama määräraha ei ole riittävä varmistamaan maailmalla toimivien Suomi-koulujen toimintaedellytykset.

Suomessa vietetään parhaillaan sivistyksen teemavuotta. On globaali sivistysteko mahdollistaa maailmalla oleville suomalaisille lapsille turvallinen ympäristö, jossa voi oppia suomen kieltä ja kulttuuria, vahvistaa suomalaista identiteettiä sekä yhteyttä Suomeen. Koulut ovat tärkeä osa suomalaista sivistystyötä maailmalla ja Suomi-kuvan vahvistamista. Vahva äidinkielen taito mahdollistaa myös sujuvan paluun takaisin kotimaahan.

Suomi-kouluja on n. 115 ja kouluverkosto kattaa yli 30 maata. Suomi-kouluissa kasvaa noin 3 600 Suomen kielen ja kulttuurin, pohjoismaisen arvopohjan omaavaa ulkosuomalaislasta.

Suomen kielen ja kulttuurin tukeminen on pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman tavoitteiden mukainen. Hallitusohjelmassa todetaan, että vahva ja välittävä Suomi on avoin ja kansainvälinen maa. Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla edellytykset rakentaa hyvää elämää ja tavoitella unelmiaan. Myös ulkomailla asuvien suomalaisten paluumuuttamista takaisin Suomeen helpotetaan. (Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58).

Valtioneuvoston ulkosuomalaisstrategiassa vuosille 2022 – 2026 on asetettu tavoitteeksi, että valtionhallinto tukee aktiivisesti ulkosuomalaisten suomalaisen identiteetin, kielen, kulttuurin ja kansalaisuuden säilyttämistä ja vahvistamista. Tämän tavoitteen toteuttamisessa Suomi-kouluilla on keskeinen rooli. (Sisäministeriön julkaisuja 2021:42).

Eduskunta on jo vuodesta 2011 myöntänyt lisämäärärahan Suomi-koulujen toimintaan ja kehittämiseen. Eduskunnan valtiovarainvaliokunta on sekä vuoden 2024 että 2023 mietinnöissään todennut, että Suomi-koulujen toimintaan ehdotettu määräraha (429 000 euroa) ei anna mahdollisuutta toiminnan kehittämiseen eikä riittävien kieli- ja kulttuuripalveluiden tarjoamiseen. Valiokunta toteaa pitävänsä tärkeänä, että Suomi-koulujen toiminnan jatkuminen ja kehittäminen varmistetaan ja rahoitustaso saatetaan pitkäjänteisesti riittävälle tasolle. (VaVM 14/2023 vp, VaVM 37/2022 vp).

Opetus- ja kulttuuriministeriön kansliapäällikkö Anita Lehikoisen johdolla kokoontuneessa Ulkomaankoulujen asema ja tulevaisuus -työryhmässä kiinnitettiin myös huomioita Suomi-koulujen riittämättömään rahoitukseen. Työryhmä esitti, että Suomi-koulujen saaman valtionavustuksen riittävä taso on varmistettava, sillä ilman lisäresursseja esitetyjä kehittämis ehdotuksia on mahdotonta toteuttaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:28).

Alla olevassa taulukossa on esitetty Suomi-koulujen toimintaan myönnettyjen määrärahojen kehitys vuodesta 2009:

Vuosi	OKM	Eduskunta	Yhteensä
2009	450 000 €	-	450 000 €
2010	450 000 €	-	450 000 €
2011	450 000 €	200 000 €	650 000 €
2012	450 000 €	150 000 €	600 000 €
2013	450 000 €	150 000 €	600 000 €
2014	450 000 €	150 000 €	600 000 €
2015	450 000 €	150 000 €	600 000 €
2016	390 000 €	200 000 €	590 000 €
2017	424 000 €	230 000 €	654 000 €
2018	429 000 €	150 000 €	579 000 €
2019	429 000 €	250 000 €	679 000 €
2020	429 000 €	300 000 €	729 000 €
2021	429 000 €	300 000 €	729 000 €
2022	429 999 €	300 000 €	729 000 €
2023	429 000 €	300 000 €	729 000 €
2024	429 000 €	350 000 €	779 000 €
2025	429 000 €	Esitys: 350 000 €	779 000 €

ESITYS:

Suomi-Seura ry ja Suomi-koulujen tuki ry esittävät, että eduskunta myöntää Suomi-koulujen toimintaan ja kehittämiseen 350 000 euron lisämäärärahan vuodelle 2025.

1 Suomi-koulut: suomen kielen, kulttuurin ja suomalaisen identiteetin vaalijat ja sujuvan paluumuuton mahdollistajat

Muuttoliikkeen seurauksena maailmalla asuu noin 300 000 Suomen kansalaista, joista äänioikeutettuja on noin 250 000. Ulkosuomalaistutkimukset osoittavat, että ulkosuomalaislapset tarvitsevat enemmän tukea kielitaidon ylläpitämisessä. Kieli on keskeinen osa etnistä ja kulttuurista identiteettiä ja se on ulkosuomalaisille merkittävin keino välittää yhteenkuuluvuuden tunnetta Suomeen. Kotimaa on läsnä ulkosuomalaisten arjessa äidinkielen, joko suomen tai ruotsin, muodossa. (Hovi & al. 2021, Taloustutkimus 2022).

Suomi-kouluissa opetetaan suomen kieltä ja kulttuuria ulkosuomalaislapsille ja -nuorille. Koulut tukevat ulkosuomalaislasten suomen kielen oppimista ja ylläpitämistä ja toimivat alueellaan myös suomalaisen kulttuurin vaalijoina. Ruotsinkieliset ulkosuomalaislapset ja -nuoret voivat vastaavasti opiskella ruotsia Ruotsi-kouluissa. Ruotsi-kouluissa opiskelee lähes

40 suomenruotsalaista oppilasta kahdeksassa eri maassa. Suomi ja suomalaiset ovat kansainvälisiä ja etätyö luo uusia mahdollisuuksia oleskella ulkomailla.

Kielellinen ja kulttuurinen identiteetti on myös entistä tärkeämpi selviytymisen ja hyvinvoinnin edistäjä. Suomi-koulut ovat ulkosuomalaisten perheiden kohtaamispaikka, jossa lasten kielen opetuksen rinnalla vanhemmilla on mahdollisuus tavata toisia suomalaisia, keskustella suomeksi, lainata koulun kirjastosta suomenkielisiä kirjoja ja juhlia yhdessä lasten kanssa perinteisiä suomalaisia juhlia. Suomi-koulut rohkaisevat ja motivoivat vanhempia suomen kielen käyttöön ja arvostamiseen ulkomailla ja ovat siten merkittävä tuki ulkosuomalaislasten kielellisessä kehityksessä, monikielisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatuksessa. Aktiivisesti ulkomailla ylläpidetty suomen kieli ja mahdollistaa myös sujuvan paluun kotimaahan.

2 Suomi-koulujen toiminnan tukeminen ja kehittäminen tarvitsee lisäresursseja

Ulkosuomalaisten asiantuntija- ja palvelujärjestö Suomi-Seura ry on vuodesta 2009 jakanut valtionavustuksella rahoitettavia toiminta-avustuksia Suomi-kouluille. Vuonna 2023 avustuksen kriteereitä päivitettiin niin, että myös alle 3-vuotiaat lapset saatettiin avustuksen piiriin. Toiminta-avustuksilla mahdollistetaan maailmanlaajuisesti Suomi-koulujen toiminta, tuetaan Ruotsi-kouluissa ruotsia opiskelevia suomalaisoppilaita, järjestetään Suomi-koulujen opettajille ja toimihenkilöille koulutusta Suomessa, maailmalla ja verkossa sekä aktiivisesti ja systemaattisesti kehitetään Suomi-kouluja pedagogisesta ja hallinnollisesta näkökulmasta.

Suomi-Seura ry toteutti vuonna 2023 kyselyn Suomi-koulujen opettajille ja muille toimijoille sekä oppilaiden vanhemmille, josta kävi ilmi, että Suomi-kouluilla on olennaisen tärkeä rooli suomen kielen ja suomalaisen identiteetin ylläpitämisessä ulkosuomalaisten keskuudessa. Suomi-koulut tarjoavat korvaamattoman tärkeää tukea ulkosuomalaisvanhemmille lasten kielitaidon sekä monikulttuurisen identiteetin tukemiseen ja näin ollen vahvistavat lasten sidettä Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin. Lasten vanhemmat kokivat, että kielen opetuksen ja suomalaisen identiteetin vahvistamisen lisäksi Suomi-koulut ehkäisevät ulkosuomalaislasten ulkopuolisuuden tunnetta ulkomailla ja ylläpitävät heidän mahdollisuuksiaan palata Suomeen myöhemmässä elämänvaiheessa. Kyselyssä keskeiseen osaan nousi myös Suomi-koulujen ympärille rakentuva ulkosuomalaisten yhteisö, joka tarjoaa niin lapsille kuin aikuisillekin arvokasta vertaistukea, edistää suomalaisuuden ja suomen kielen elinvoimaa ulkomailla sekä lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Vuonna 2023 Suomi-kouluille laadittiin yhteinen strategia toiminnan kehittämiseen. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa tieto- ja viestintätekniologian laajempaa hyödyntämistä Suomi-koulujen toiminnassa perinteisen opetuksen lisänä sekä tukea Suomi-koulujen henkilöstön pedagogisen osaamisen kehittämistä.

Suomi-koulujen tuki ry vastaa Suomi-koulujen pedagogisesta tukemisesta ja kehittämisestä. Opettajat toimivat ympäri maailman hyvin erilaisissa ympäristöissä ja olosuhteissa. Pandemia-aika heijastuu edelleen joissakin osissa maailmaa. Se on tuonut haasteita koulujen kokoontumiseen. Kaikilla kouluilla ei ole ollut taloudellisesti mahdollista vuokrata tiloja tai hankkia tietotekniikkaa opettajien tarpeisiin. Suomi-koulujen opetussuunnitelmasuosituksen tultua tutuksi ja nyt viimeisimpien monikielisyys-suositusten mukaisesti monet koulut laativat omia, laajempia ja paikallisia periaatteita tarkemmin sisältäviä opetussuunnitelmia.

Opetussuunnitelmat, vasta ilmestynyt Suomi-koulun opettajan opas, Kotisuomea-oppikirja ja useat muut eriyttävät materiaalit kuten äänitiedostot ja verkossa toimiva esikoulu, ns. verkkoeskari ovat vieneet Suomi-kouluja yhä laadukkaampaan suuntaan. Opetuksen lähtökohtia ovat lasten positiivinen minäkuva ja myönteinen suhtautuminen Suomeen, sen kieleen ja kulttuuriin. Painopisteitä ovat kielen ymmärtäminen ja käyttäminen, arkikielen oppiminen toiminnallisella tavalla. Perustaviksi arvoiksi mainitaan esimerkiksi luottamus, kunnioitus, suvaitsevaisuus ja turvallisuus. Ilmapiiri pyritään saamaan kannustavaksi ja aikaansa seuraavaksi. Oppilaiden ikä ja kielitaito ovat luonnollisesti keskeisiä mietittäessä tavoitteita ja painopisteitä. Tavoitteena on opettaa oppilaat puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan suomea. Suomi-koulussa opiskellaan kieltä tavoitteellisesti.

Suomi-koulujen pitkäjänteinen toiminta ja laadukkaan opetuksen turvaaminen vaatii määrärahoja. Vuonna 2024 haasteet ovat täysin erilaiset kuin vielä muutamia vuosia sitten. Korona-ajan etäjaksojen aiheuttamia taukoja kurotaan umpeen ja lasten ja nuorten mielenterveystaitojen tukemiseen tarvitaan lisää resursseja. Pandemia-aikana ja sen jälkeen kehitys on ollut nopeaa. Oppilaita on voitu ottaa etäopetukseen myös sellaisilta alueilta, joissa ei omaa Suomi-koulua ole lähistöllä.

Uusimpia kehityskohteita Suomi-kouluissa ovat monilukutaidon vahvistaminen, oman kielitaitoprofiilin kehittäminen ja laadinta Opetushallituksen suositusten mukaisesti sekä tietysti tekoälyn tunnistaminen, tunnustaminen ja käyttö osana suomen kielen osaamista ja monipuolista medialukutaitoa. Tieto- ja viestintäteknikan tarkempi ja suunnitellumpi hyödyntäminen on edelleen yksi Suomi-koulun kehityspisteistä tulevaisuudessa, joskaan etäopetus ei pysty korvaamaan lähiopetuksen tarjoamia mahdollisuuksia harjoitella laaja-alaisen oppimisen sisältöjä:

- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen

Laaja-alaiset osaamisen taidot (tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostama kokonaisuus) ovat ulkosuomalaiselle lapselle monipuolinen ja monitahoinen pääoma. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot, asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen taitojen tarve on koko ajan läsnä alati muuttuvassa maailmassa. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät maiden rajojen sekä tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Suomi-koulujen työssä kulminoituu suomalaisenkin perusopetussuunnitelman tavoitteet laaja-alaisista taidoista. Suomi-kouluissa kasvaa Suomen kielen ja kulttuurin, pohjoismaisen arvopohjan lähettiläitä, joiden osallisuus ja osaaminen tulevat täysin esiin vasta myöhemmin opiskelu- ja työelämässä – Suomen eduksi. Näihin mainittuihin taitoihin tarvitsemme hakemamme lisärahoituksen, jotta voimme kehittää Suomi-koulujen toimintoja monipuolisemmiksi ja tarjota pitkäjänteisesti kieli- ja kulttuuripalveluita maailmalla asuville ulkosuomalaisille perheille.

Ulkosuomalaiselle lapselle oma (suomen kielen) viiteryhmä on vielä korostetummin tärkeässä asemassa kuin yhden kulttuurin lapsille ja nuorille. Suomi-koulujen tuki ry ja Suomi-Seura ry järjestävät yhteistyössä Opetushallituksen kanssa vuosittain Suomi-koulujen opettajien

koulutuspäivät. Suomi-koulujen tuki ry osallistuu alueellisiin koulutuspäiviin kouluttamalla opettajia tai järjestämällä muuta ohjelmaa mm. didaktisten ratkaisujen sekä pedagogisen osaamisen päivittämiseksi. Suomi-Seura ry kehittää ja vahvistaa Suomi-koulujen hallinnollista osaamista sekä järkevöittää koulujen tiedotusta. Suomi-koulujen tuki ry tarjoaa monipuolista ja aikaansa seuraavaa koulutusta, materiaaleja sekä tukipalveluita koulujen opetukseen, opettajien osaamiseen, opetussuunnitelman ajantasaiseen toteutukseen sekä lasten- ja nuorten oppimisen sekä tunnetaitojen vahvistamiseksi.

Suomi-Seura ry:n ja Suomi-koulujen tuki ry:n puolesta,

Pekka Sauri

puheenjohtaja
Suomi-Seura ry

Veera Toivonen

puheenjohtaja
Suomi-koulujen tuki ry